

Verliefd op het verleden Over partnerkeuze, noodlot en erfelijkheid

Jens De Vleminck

Hoger Instituut voor Wijsbegeerte, Katholieke Universiteit Leuven

Samenvatting

In dit artikel wordt ingegaan op Szondi's amendering van de freudiaanse objectkeuzetheorie. De door Freud benadrukte, noodlottige nawerking van de kindertijd wordt gerelativeerd ten voordele van de fundamentele impact van de erfelijke factoren. Recent onderzoek lijkt in zeker opzicht steun te verlenen aan Szondi's onderzoekshypothese, die een beroep doet op een gelijkaardige genetische achtergrond als 'keuzecriterium'. Meer nog dan Freud, benadrukt Szondi hoe ons verleden steeds in rekening moet worden gebracht bij de interpretatie van de partnerkeuze.

Aantrekking en paarvorming vormen een elementaire functie van het seksuele leven (Gijs, Gianotten, Vanwesenbeeck & Weijenborg, 2004). Van oudsher gaat van deze aantrekking tussen twee individuen en de keuze van de liefdespartner een universeel-menselijke fascinatie uit. In Plato's 'mythe van Aristophanes' wordt de partnerkeuze enigszins mysterieus geduid als het terugvinden van de eens verloren wederhelft (Plato, 1999). Talrijke studies stellen de vraag naar de partnerkeuze met de focus op de seksuele oriëntatie ervan: waarom worden sommigen aangetrokken door mannen, anderen door vrouwen, en nog anderen door mannen en vrouwen (Bailey, Dunne & Martin, 2000)? Hoewel de seksuele oriëntatie van de keuze een intrigerend gegeven is (Bem, 2000; Moyaert & De Block, 2001), zal deze bijdrage hiervan enigszins abstractie maken. Meerbepaald zullen we de partnerkeuze – in de psychoanalyse 'de objectkeuze' genoemd – bevragen als de keuze voor een speci-

fieke liefdespartner waarmee het lijkt te 'klikken' (Nijs, 1997). Wat maakt dat we kiezen voor een bepaald type persoonlijkheid, i.e. een bepaald soort 'object' met specifieke kwaliteiten (Laplanche & Pontalis, 1994)? Wat zijn de onderliggende, onbewuste agenda van onze objectkeuze? Wat klikt 'er' en waarom klikt 'het'?

Toen de freudiaanse psychoanalyse begin vorige eeuw de objectkeuze thematiseerde, plaatste ze zich expliciet in de lijn van Plato (Freud, 1905). Freud zou echter als eerste suggereren dat *onbewuste* motieven meespelen bij de keuze voor de liefdespartner. Om deze latente drijfveren te verklaren, beriep hij zich hoofdzakelijk op de mogelijke impact van gebeurtenissen uit de kindertijd. Hij ontwaarde een 'noodlottigheid' in de doorwerking van deze motieven en veronderstelde dat, naast de factor 'kindertijd', een supplementaire verklaring voor die noodlottigheid nodig was.

In deze bijdrage zullen we kort ingaan op Freuds theorie van de objectkeuze en het daarin aanwezige, onopgehelderde probleem van de 'noodlottigheid' van de keuze scherp stellen. We zullen beargumenteren hoe de Hongaarse psychiater-psychoanalyticus Lipot Szondi (1893-1986) de freudiaanse probleemstelling radicaliseert en 'oplost' door ze terug te koppelen naar de biologie van de erfelijkheid. Szondi lost hiermee echter niet enkel Freuds specifieke probleem van de noodlottigheid op. Szondi's biologisch uitgangspunt revitaliseert eveneens de psychoanalytische bijdrage aan het onderzoek betreffende de partnerkeuze en maakt haar in zekere zin relevant ten opzichte van de

Drs. J. De Vleminck, Katholieke Universiteit Leuven, Hoger Instituut voor Wijsbegeerte, Centrum voor Psychoanalyse en Wijsgerige Antropologie, Kardinaal Mercierplein 2, B-3000 Leuven, België.

T: +32(0)16325246, E: Jens.DeVleminck@hiw.kuleuven.be
De auteur wenst Dr. A. De Block en twee anonieme reviewers van het Tijdschrift voor Seksuologie te danken voor hun waardevolle opmerkingen bij eerdere versies van deze tekst.

Ontvangen 21 augustus 2003; Geaccepteerd: 5 oktober 2005.

evolutionair-biologische, genetische benadering. Aan gezien Szondi's intuïtie betreffende de genetische gelijk-aardigheid van de liefdespartner nog steeds een actuele onderzoekslijn vormt, kan hij dan ook worden gezien als één van de eerste pleitbezorgers van de genetische impact op de partnerkeuze.

Kiezen is terugvinden

Hoewel Fliess' seksuele biologie de aanzet vormt voor het ontstaan van de psychoanalyse (Geyskens, 2001), wordt Freud beschouwd als de 'ontdekker' van de infantiele seksualiteit (Assoun, 1995). Freud stelt dat al tijdens de prille kinderjaren het fundament wordt gelegd voor de uitbouw van het toekomstige seksuele leven, onder andere voor de keuze van de toekomstige liefdespartner. Freuds centrale stelling luidt in deze dat de (volwassen) objectkeuze, het vinden van het liefdesobject, steeds een 'terugvinden' impliceert (Freud, 1905). Om de volledige betekenis van deze stelling te begrijpen, zullen we deze op twee punten trachten te verduidelijken. De vragen die we ons moeten stellen zijn: (a) Wat is de betekenis van dit 'terugvinden'? Welke temporele discontinuïteit wordt erdoor gesuggereerd? (b) Wat is het predikaat van dit 'terugvinden'? Wat is het dat er precies wordt teruggevonden?

(a) De zojuist gesuggereerde discontinuïteit heeft betrekking op Freuds opvatting over de verhouding tussen de infantiele en de volwassen seksualiteit. Aanvankelijk plaatste hij de infantiele seksualiteit radicaal tegenover haar volwassen tegenhanger als respectievelijk auto-erotisch, partieel en objectloos versus objectgericht en genitaal (Freud, 1905). Vanaf 1915 gaat hij echter meer en meer de continuïteit tussen beide beklemtonen door het invoeren van verschillende stadia, namelijk het orale, het anale en het fallische stadium. In deze verschillende psychoseksuele stadia komt een specifiek (partieel) object centraal te staan (Abraham, 1968). Ondanks de toenemende nadruk op de continuïteit blijft er steeds een breuk aanwezig die tot stand komt door de latentieperiode. Deze brengt met zich mee dat er sprake is van een 'difasische' aanvang van de menselijke seksualiteit. In de puberteit begint de seksuele ontwikkeling immers voor de tweede maal. Het is pas na het Oedipuscomplex en de latentieperiode dat de infantiele, partiële driften worden verenigd onder het primaat van de genitaliën. De integratie van de partiële driften in de seksuele drift betekent echter niet dat er *tabula rasa* wordt gemaakt met de infantiele tendensen. Deze zullen steeds in het persoonlijk onbewuste werkzaam blijven om zich te laten gelden in de volwassen seksualiteit en objectkeuze. Freud spreekt overeenkomstig over 'twee tijdstippen van de objectkeuze' (Freud, 1905). De infantiele ob-

jecten dienen aldus in rekening te worden gebracht bij het *a posteriori* begrijpen van de volwassen objectkeuze. De objectkeuze komt met andere woorden vanaf de puberteit retroactief onder invloed te staan van de objectkeuze(s) uit de kindertijd. Het is dan ook in dit opzicht dat de discontinuïteit, zoals die wordt weergegeven aan de hand van de term 'terugvinden', moet worden begrepen.

(b) Nu de temporele structuur van Freuds 'terugvinden' theoretisch-formeel is verhelderd, is echter nog niet duidelijk hoe dit principe inhoudelijk gestalte krijgt. Op de vraag 'Wat wordt er precies teruggevonden?', kennen we reeds het antwoord, namelijk de infantiele liefdesobjecten. Volgens Freud zijn deze oorspronkelijke seksuele objecten de moederfiguur en/of onszelf (Freud, 1914). Het zijn de specifieke eigenschappen van (de relatie tot) deze allereerste liefdesobjecten die bepalend zijn voor de criteria waaraan het latere object zal dienen te voldoen. De keuze van het volwassen object zal dus volgens Freud gebeuren op basis van bepaalde 'liefdesvoorwaarden' die zijn tot stand gekomen in de kindertijd (Freud, 1910). Het zijn deze criteria die onverminderd zullen nawerken in elke latere objectkeuze. Elke objectkeuze houdt voor Freud dan ook een 'overdracht' in van de objecten uit de kindertijd naar het volwassen object. Freud spreekt over 'overdrachtsliefde' (Freud, 1915). Nadat duidelijk is wat de inhoudelijke criteria zijn, is nog niet uitgeklaard waarom precies deze criteria volgens Freud doorheen de tijd blijven gehandhaafd. Wat is met andere woorden de verklaring voor de 'kleefkracht' van de eerste liefde(s) (Freud, 1905)?

Freud stelt dat er een zekere 'noodlottigheid' meespeelt in de keuze van het object, conform de tot stand gekomen liefdesvoorwaarden. Uit de keuze blijkt een zekere gehechtheid aan een bepaald soort object. Freud schrijft dit eigenaardige fenomeen toe aan de 'kleverigheid', de mogelijkheid tot fixatie, van de libido (Freud, 1916-17). Hij spreekt in deze context ook over de 'bezettingstrouw' (Freud, 1937). Hij doelt hiermee op het feit dat de libido wordt gekenmerkt door het onvermogen om zich van een bepaald object los te maken. Het bestaan van deze kleverigheid is echter in tegenspraak met Freuds fundamentele lustprincipe. Volgens dit lustprincipe is het onmogelijk dat bevrediging wordt verkregen aan eenzelfde object, louter omdat dit voorheen het geval was (Freud, 1930). Het is precies de inwisselbaarheid van het object die hier komt centraal te staan als voorwaarde tot bevrediging (Freud, 1920). Freud zal de plasticiteit samen met de kleverigheid moeten beschouwen als twee (tegengestelde) eigenschappen van dezelfde drift. Daarmee is echter de constantie in de keuze nog niet verklaard.

Dit tracht Freud op te lossen door een beroep te doen op het principe van de idealisering of overwaardering van het object. Het is precies de onbevredigbaarheid, die principieel samenhangt met het lustprincipe, die ervoor zorgt dat de libido blijft geïnvesteerd in het object. Het zijn de 'volgzaamheid' en de 'oordeelszwakte' van het subject ten opzichte van het geïdealiseerde object die de hechting realiseren en handhaven (Freud, 1905). De onlust is dus allesbehalve een bezwaar voor de continuïteit van de hechting aan een object. Ze zal in tegendeel het verlangen naar bevrediging in stand houden en ervoor zorgen dat de libido in het object geïnvesteerd blijft.

Freud beseft dat de idealisering geen afdoende verklaring biedt om de blijvende hechting aan het object te verhelderen precies omdat deze laatste met onlust zou gepaard gaan. Hij antwoordt daarmee nog niet op de vraag waarom het subject zódanig in de ban lijkt te zijn van de specifieke liefdesvoorwaarden die het hanteert in zijn objectkeuze. De kindertijd geeft wel een zicht op de genese van de inhoudelijke invulling van de vermelde voorwaarden, maar voert geen voldoende reden aan waarom deze constant blijven doorwerken. De bindende kracht die blijkt uit te gaan van deze onbewuste liefdesvoorwaarden wordt door Freud, om te verwijzen naar het vreemde, duistere en onontkoombare karakter ervan, omschreven als 'demonisch' (Freud, 1919). Om de noodlottigheid van de objectkeuze te verklaren, dient hij met andere woorden nog een ander element in rekening te brengen.

Freud suggereert dan ook dat een complementaire verklaring voor de noodlottigheid van de objectkeuze wellicht moet worden gezocht in de factor constitutie (Freud, 1912). De beperkingen van de lamarckiaanse erfelijkheidsleer, die stelt dat verworven eigenschappen overerfbaar zijn, zorgen ervoor dat Freud er niet in slaagt zijn intuïtie op een aanvaardbare wijze te verhelderen (Ellenberger, 1970). De verdere uitklaring van de rol van de erfelijkheid vormt een cruciale lacune van de freudiaanse objectkeuzetheorie. De eenzijdige nadruk op het belang van de kindertijd heeft ervoor gezorgd dat de impact van de erfelijkheid in de freudiaanse theorievorming verder werd doodgezwegen.

De keuze als Schicksal

Één van de meest interessante psychoanalytische theorieën is de Schicksalsanalyse van de Hongaarse psychiater-psychoanalyticus Lipot Szondi. De freudiaanse gedachte dat wellicht de rol van de erfelijkheid verder zou moeten worden uitgeklaard om het probleem van de noodlottigheid inzichtelijk te maken, vormt de aanleiding voor Szondi's interesse in de studie van de psychopathologie. Zijn specifieke interesse in de rol van

de erfelijke overdracht, kadert eveneens binnen de erf-biologische en constitutionele benadering van de toenmalige psychiatrie. Het daar aangevatte stambomenonderzoek (Szondi, 1937) toonde aan dat in een breder familiegeheel, naast de erfelijkheid van psychische aandoeningen, er ook een 'lijn' te ontdekken valt in de oriëntatie van subjectieve keuzehandelingen, zoals de partnerkeuze (Szondi, 2004). Op basis van tal van klinische casussen luidt Szondi's werkhypothese dat de keuze van het object zich lijkt af te spelen tussen twee mensen met een verwante genetische 'achtergrond'. Szondi slaat hiermee als eerste een brug van de psychoanalyse naar de biologie van de erfelijkheid (Deleuze & Guattari, 2004). Freuds 'wetenschap van het onbewuste' wordt aldus verder aangevuld met Szondi's 'genetica van het onbewuste' (Szondi, 1963).

Szondi's objectkeuzetheorie of 'erologie' (Szondi, 1937) doet een beroep op een gemodificeerde versie van de klassieke, mendeliaanse genetica. Szondi's onderzoeksvraag heeft aanvankelijk betrekking op de functie van het genetische materiaal dat zich - in tegenstelling tot de dominante genen - niet manifesteert in het fenotype. Zijn hypothese luidt dat het de onderdrukt gebleven, latente genetische kenmerken zijn die hun sporen nalaten in onze objectkeuze. Szondi poneert dit als hét centrale principe van zijn objectkeuzetheorie en benoemt het met de term 'libidogenotropisme' (Szondi, 2004). Hij suggereert dat dit principe het psychologisch kader vormt voor de bevindingen van Mendel en Johannsen, de pioniers van de genetica (Szondi, 1939). Hoewel Szondi, ten gevolge van de enorme vooruitgang in het genetisch onderzoek, noodgedwongen zijn theorie zal moeten aanpassen en hij het libidogenotropisme niet meer zal beperken tot de recessieve genen, blijft zijn hoofdthese ongewijzigd. Hij blijft vasthouden aan het principe dat er in de objectkeuze sprake is van een genetisch bepaalde aantrekkingskracht tussen twee individuen met gelijkaardig genetisch materiaal (Szondi, 1984). Bij beide partners lijkt het alsof de genen noden en emoties opwekken die bijdragen tot een specifieke objectkeuze. Szondi onderzocht in zijn leven honderden casussen om empirisch trachten te staven hoe de objectkeuze een erfelijke determinatie bezit (Szondi, 1937, 1956, 1980). De onderzoeksmethode die hij hanteert, bestaat enerzijds uit de genealogische studie van particuliere families en anderzijds uit de statistische doorlichting van groepen en families. Dat Szondi deze verzamelde informatie, aangevuld met anekdotische empirische evidentie uit klinische interviews, louter intuïtief interpreteert en zijn 'onderzoek' dus allesbehalve methodologisch onderbouwd kan worden genoemd, doet ons inziens niets af aan zijn genie.

Szondi's 'genetische driftenleer' verschaft aan het freudiaanse driftsysteem een erfbiologische onderbouw (Szondi, 2004). Szondi beschouwt het menselijke driftleven als een product van het biologische verleden van de menselijke soort. De koppeling van het driftmatige aan een erfelijke factor maakt het hem mogelijk te spreken over 'driftgenen', welke aldus het fysisch-materiële substraat van ons driftleven vormen (Szondi, 2004). Het zijn deze genen die een determinatieve invloed uitoefenen op onze keuzehandelingen en de lotgevallen van ons liefdesleven. Waar Freud de uiteindelijke wortels van de objectkeuze exclusief situeert in de kindertijd, suggereert Szondi dat de oorspronkelijke fundamenteen reeds latent aanwezig zijn vanaf het tijdstip van de conceptie. We kunnen stellen dat Szondi het freudiaanse onderzoek naar de onbewuste motieven van de objectkeuze 'radicaliseert' door het te verankeren in haar familiaal-genetische wortels. Op het niveau van het driftleven spreekt hij over het (genetisch bepaalde) 'familiaal onbewuste' als complementair aan het freudiaanse persoonlijk onbewuste (Szondi, 2004). Deze dynamische, onbewuste determinanten van de objectkeuze zijn in het subject aanwezig vanuit twee families. Individuen die met een gelijkaardig erfelijk familiaal 'plan' worden geboren, gaan volgens Szondi deel uitmaken van een grotere 'drift- of erfkring' (Szondi, 1968). Binnen deze 'kring' zal de objectkeuze zich voltrekken tussen personen met een gelijkaardig genetisch profiel. Het libidogenotropisme impliceert met andere woorden dat de objectkeuze geschiedt tussen personen van dezelfde erfkring. Szondi tracht zijn in de klinische praktijk gevormde intuïtie theoretisch hard te maken aan de hand van empirisch stamboomonderzoek (Szondi, 1937, 2004). Op grond hiervan poogde hij duidelijk te maken dat ons genetisch potentieel een vertaling krijgt in de driftmatige oriëntering van onze objectkeuze.

Szondi's libidogenotropisme maakt het mogelijk om de volgens Freud aanwezige persistentie in de hechting aan een bepaald soort liefdesobject, *ondanks* het eveneens door hem geponeerde lustprincipe, te beantwoorden. De 'noodlottigheid', die bij Freud teruggaat op de klevigheid van de drift, kent volgens Szondi's genetische driftenleer ultiem een genetische verklaring. Szondi spreekt over de 'zelfzuchtigheid van de genen' (Dawkins, 2004) op metaforische wijze als over de 'stem' van onze voorouders die weerklinkt in de objectkeuze (Szondi, 1937). Hoewel in de genetica strikt genomen niet op een gepersonaliseerde wijze over de genen kan worden gesproken (Zerbin-Rudin, 1982), gebruikt Szondi het beeld van de voorouders als krachtige metafoor om de continuïteit met het familiale verleden in de objectkeuze te onderlijnen. In

zijn eerste geschriften spreekt hij daarom ook over de 'vooroudertheorie van de objectkeuze' (Szondi, 1937). Het is de specifieke recombinatie van het genetische materiaal van onze voorouders die volgens Szondi basaal een onbewuste invloed uitoefent op ons eigen subjectieve keuzegedrag inzake de liefdespartner. Freuds probleem met de 'bezettingstrouw' (Freud, 1937) wordt bij Szondi verklaard door de invloed van de genetische persistentie die aan de 'objecttrouw' ten grondslag ligt (Szondi, 1947).

De toekomst van het verleden

Szondi's Schicksalsanalytisch perspectief, i.c. het libidogenotropisme, impliceert een radicalisering van Freuds 'biologisme' (Sulloway, 1979). Het biedt een verdere explicatie van Freuds aarzelende pogingen inzake de opheldering van de rol van de fylogeneze in de objectkeuze (Demaret, 1979). Szondi's bijdrage aan de psychoanalytisch georiënteerde interpretatie van de objectkeuze, is ons inziens om minstens twee redenen het vermelden waard: Szondi's libidogenotropisme (a) revitaliseert de natuurwetenschappelijke, biologische ambities van het psychoanalytische onderzoek naar de objectkeuze en (b) maakt de psychoanalytische objectkeuzetheorie opnieuw relevant in relatie tot meer recente onderzoeksbenaderingen en theorieën.

(a) Szondi's theorie van de objectkeuze biedt op de eerste plaats gedeeltelijk een antwoord op Freuds probleem van de noodlottigheid van de objectkeuze. Ze doet dit zonder afbreuk te doen aan Freuds preoccupatie met de kindertijd, maar ze relativeert toch het belang ervan door de factor erfelijkheid complementair mee in rekening te brengen. Deze verdere uitwerking van de psychoanalytische theorie, waarbij het aandeel van de fylogeneze inzichtelijker wordt gemaakt, oriënteert de psychoanalyse opnieuw naar haar biologische oorsprong en basisinteresse. Via het libidogenotropisme wou Szondi de psychologische implicaties onderzoeken van de klassiek-mendeliaanse biologie van de erfelijkheid (Hughes, 1992). Door oog te hebben voor de mogelijke verankering van het psychische driftleven in de erfelijke constitutie, wil hij duidelijk maken dat de psychoanalytische liefdesvoorwaarden niet kunnen worden geïnterpreteerd als zijnde louter een sociaal leerproces. Door de compatibiliteit van kindertijd en erfelijkheid in kaart te brengen, slaagt Szondi erin een geloofwaardiger en meer gediversifieerd beeld te geven van de onbewuste agenda in de keuze voor de liefdespartner.

Szondi's libidogenotropisme anticipeerde eveneens ontwikkelingen in de sociobiologie en genetica (Wickler, 1979). Door de hernieuwde aandacht voor de rol van de biologie werd de psychoanalyse de kans geboden

aansluiting te vinden bij recentere, genetisch georiënteerde wetenschapstakken. De psychoanalytische beweging heeft de Szondiaanse denkoefening niet tijdig op haar waarde weten te schatten. Dat dit – retroactief – een gemiste kans is geweest, wordt duidelijk wanneer we zien hoe de psychoanalyse vandaag, voor de duiding van de objectkeuze, in dialoog treedt met de psychobiologie, de sociobiologie, de evolutionaire biologie en ook de genetica (Friedman & Downey, 2002).

(b) Ondanks het feit dat Szondi de ontwikkelingen in de genetica op de voet volgde en niet te beroerd was de nodige aanpassingen aan te brengen aan zijn theorie, is deze totaal achterhaald. Toch heeft Szondi's theorie een niet te miskennen heuristische waarde en betekenis. De genetische factor komt immers meer dan ooit centraal te staan in het onderzoek naar de mogelijke determinanten van de partnerkeuze (Johnson e.a., 2004). Uiteraard moet duidelijk zijn dat niet alle studies in de richting van een erfelijke factor wijzen – laat staan in de richting van genetische gelijkenis (Lykken & Tellegen, 1993, Waller & Shaver, 1994). Toch is de szondiaanse hypothese, dat er een aantrekkingskracht zou bestaan tussen personen met een gelijkaardige of verwante genetische dispositie (Szondi, 1980), nog steeds een actuele onderzoekspiste.

Zogenaamde 'assortive mating' studies hebben aangetoond dat een groot aantal van de partners die zich tot elkaar aangetrokken voelen een groot aantal kenmerken gemeenschappelijk hebben (Larsen & Buss, 2002). Dit principe van assortive mating of 'homogamie' lijkt *prima facie* voor een belangrijk deel cultureel te zijn bepaald. Hoewel culturele factoren ongetwijfeld een zekere invloed uitoefenen op de objectkeuze, lijken ze geen verklaring te bieden voor het feit dat de aantrekkingskracht tussen gelijkaardige partners in vrijwel alle culturen voorkomt. Bovendien geeft ze geen onderliggende, ultieme verklaring voor assortive mating. Het is dan ook niet verrassend dat in de laatste twintig jaar werd gezocht naar genetische en evolutionaire mechanismen om de aantrekking tussen gelijkaardige partners te begrijpen (Miller, 2001). Zo interpreteerden Thiessen en Gregg deze aantrekkingskracht als in het verlengde liggend van hun 'kin selection theory' (Thiessen & Gregg, 1980). Ze stellen dat individuen de neiging hebben om zich aangetrokken te voelen tot genetisch gelijke individuen die niet van gemeenschappelijke afkomst zijn. Het lijkt er in dit opzicht op dat de natuurlijke selectie gezorgd heeft voor een complex psychisch mechanisme waardoor een menselijk individu zich aantrokken voelt tot dragers van gelijkaardig genetisch materiaal en er ook effectief in interactie mee treedt (Dawkins, 2004). Het is dezelfde

gedachte die aan de basis ligt van de 'Genetic Similarity Theory' die stelt dat mensen elkaar als liefdesobject uitkiezen op basis van genetische cues (Rushton, 1988). Vergelijkend genetisch onderzoek geeft steun aan de genetisch gemedieerde objectkeuze tussen genetisch gelijkaardige personen en toont aan dat geliefden genetisch gelijkaardiger zijn dan twee willekeurige leden van de populatie (Rushton, 1999; Rushton & Bons, 2005).

Het is opmerkelijk hoe het evolutionair genetisch gelijkheidsmechanisme aanleunt bij Szondi's libidogenotropisme. Talrijke studies onderstrepen indirect en impliciet het belang van Szondi's bijdrage en nodigen uit tot een verdere empirische uitwerking van zijn theorie van de objectkeuze (Bereczkei, Gyuris, Koves & Bernath, 2002; Bereczkei, Gyuris & Weisfeld, 2004). Het lijkt erop aan te komen Szondi's intuïties om te zetten in testbare hypothesen, afgeleid van theoretische modellen over onder andere inclusieve fitheid, genetische kosten/baten en kinselectie. Op deze wijze kan een breder verklarend kader en empirische evidentie worden verstrekt aan Szondi's theorie van de objectkeuze en zal de concrete impact van de szondiaanse idee duidelijker worden. De szondiaanse gedachte dat het onderzoek naar de genetische factoren een inzicht kan bieden in de mechanismen die aanwezig zijn in de objectkeuze is daarmee compatibel met het bredere onderzoeksprogramma van de moderne evolutionaire biologie (Hughes, 1992).

Besluit

Szondi's theorie van de objectkeuze vormt een verdere uitwerking en radicalisering van Freuds onderzoek naar de rol van onbewuste motieven bij de keuze voor de liefdespartner. Freuds vermoeden dat de erfelijkheid hiertoe een sterke rol te spelen had, vormt de aanzet voor Szondi's Schicksalsanalyse. We hebben trachten te schetsen dat Szondi er niet enkel in slaagt Freuds probleem met de noodlottigheid grotendeels op te lossen, maar dat de door hem ontwikkelde 'genetica van het onbewuste' de freudiaanse psychoanalyse opnieuw in contact brengt met haar biologische wortels. Op deze manier schrijft Szondi zich in binnen het freudiaanse onderzoeksprogramma dat zowel de menselijke ontogenese als de menselijke fylogenese omvat (Sulloway, 1979). Eveneens maakt Szondi's 'genetische psychologie' van de objectkeuze ons inziens duidelijk dat er een sterke conceptuele verwantschap bestaat tussen de psychoanalytische theorie en het evolutionaire denken in de brede zin van het woord. Szondi's criterium van de genetische gelijkaardigheid als een centrale factor in de objectkeuze, vormt nog steeds een onderzoekshypothese binnen de sociobio-

logie, psychobiologie en de genetica. Szondi blijft de psychoanalytische beginselverklaring, op zoek te willen gaan naar de biologische fundamenteën van het menselijke gedrag, indachtig (Ellenberger, 1970). Hij illustreert zo Freuds voorspelling aan Theodor Reik dat de empirische natuurwetenschap de psychoanalyse zouden inhalen, maar dat deze laatste een dwerg is die de eerste, een blinde reus, de weg zou wijzen (Reik, 1975). In dit opzicht kan worden gezegd dat Szondi's theorie van heuristisch belang is voor het onderzoek naar het mysterie van de objectkeuze door de hedendaagse seksuologie als 'interdisciplinaire' wetenschap (Gijs e.a., 2004).

Literatuur

- Abraham, K. (1968). *Selected Papers of Karl Abraham. The Basic Classics in Psychiatry*. New York: Basic Books.
- Assoun, P.-L. (1995). *Het Freudisme*. Amsterdam: Boom.
- Bailey, J.M., Dunne, M.P., & Martin, N.G. (2000). Genetic and environmental influences on sexual orientation and its correlates in an Australian twin sample. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 524-536.
- Bem, D.J. (2000). Exotic becomes erotic: Interpreting the biological correlates of sexual orientation. *Archives of Sexual Behavior*, 29, 531-548.
- Bereczkei, T., Gyuris, P., Koves, P., & Bernath, L. (2002). Homogamy, genetic similarity, and imprinting: Parental influence on mate choice preferences. *Personality and Individual Differences*, 33, 677-690.
- Bereczkei, T., Gyuris, P., & Weisfeld, G.E. (2004). Sexual imprinting in human mate choice. *Proceedings of the Royal Society London: Biology*, 271, 1129-1134.
- Dawkins, R. (2004). *Kapelaan van de duivel*. Amsterdam: Contact.
- Deleuze, G., & Guattari, F. (2004). *Anti-Oedipus: Capitalism and schizophrenia*. London/New York: Continuum.
- Demaret, A. (1979). *Ethologie et psychiatrie. Valeur de survie et phylogenèse des maladies mentales*. Bruxelles: Mardaga.
- Ellenberger, H.F. (1970). *The discovery of the unconscious. The history and evolution of dynamic psychiatry*. New York: Basic Books.
- Freud, S. (1905). Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie. In S. Freud, *Gesammelte Werke*, band 5, 1999. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 29-145.
- Freud, S. (1910). Beiträge zur Psychologie des Liebeslebens I: Über einen besonderen Typus der Objektwahl beim Manne. In S. Freud, *Gesammelte Werke*, band 8, 1999. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 66-77.
- Freud, S. (1912). Beiträge zur Psychologie des Liebeslebens II: Über die allgemeinste Erniedrigung des Liebeslebens. In S. Freud, *Gesammelte Werke*, band 8, 1999. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 78-91.
- Freud, S. (1914). Zur Einführung des Narzissmus. In S. Freud, *Gesammelte Werke*, band 10, 1999. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 138-170.
- Freud, S. (1915). Bemerkungen über die Übertragungsliebe. In S. Freud, *Gesammelte Werke*, band 10, 1999. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 305-321.
- Freud, S. (1916-17). Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse. In S. Freud, *Gesammelte Werke*, band 11, 1999. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 1-482.
- Freud, S. (1919). Das Unheimliche. In: S. Freud, *Gesammelte Werke*, band 12, 1999. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 227-268.
- Freud, S. (1920). Jenseits des Lustprinzips. In S. Freud, *Gesammelte Werke*, band 13, 1999. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 1-69.
- Freud, S. (1930). Das Unbehagen in der Kultur. In S. Freud, *Gesammelte Werke*, band 14, 1999. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 419-506.
- Freud, S. (1937). Die Endliche und Unendliche Analyse. In S. Freud, *Gesammelte Werke*, band 16, 1999. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 57-99.
- Friedman, R.C., & Downey, J. (2002). *Sexual orientation and psychoanalysis. Sexual science and clinical practice*. New York: Columbia University Press.
- Geyskens, T. (2001). Freud's letters to Fliess: From seduction to sexual biology, from psychopathology to a clinical anthropology. *The International Journal of Psychoanalysis*, 82, 861-876.
- Gijs, L., Gianotten, W., Vanwesenbeeck, I., & Weijnenborg, Ph. (Red.) (2004). *Seksuologie*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Hughes, R. (1992). *Return of the ancestor*. New York: Peter Lang.
- Johnson, W., McGue, M., Krueger, R.F., & Bouchard, T.J. Jr. (2004). Marriage and personality: A genetic analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86, 285-294.
- Laplanche, J., & Pontalis, J.-B. (1994). *Vocabulaire de la psychanalyse*. Paris: PUF.
- Larsen, R.J., & Buss, D. (2002). *Personality psychology. Domains of knowledge about human nature*. New York: McGraw-Hill.
- Lykken, D., & Tellegen, A. (1993). Is human mating adventitious or the result of lawful choice? A twin study of mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 56-68.
- Miller, G. (2001). *De parende geest. Seksuele selectie en de evolutie van het bewustzijn*. Amsterdam/Antwerpen: Contact.
- Moyaert, P., & De Block, A. (2001). Freuds theorie van de mannelijke seksualiteit. *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 7, 64-75.
- Nijs, P. (1997). *Man en vrouw ... schiep hij hen*. Leuven: Peeters.
- Plato (1999). *Het Symposium*. Verzameld Werk. Boekdeel II. Kapellen/Baarn: Pelckmans/Agora, 179-252.
- Reik, T. (1975). *Trente ans avec Freud*. Bruxelles: Complexe.
- Rushton, P.J. (1988). Genetic similarity, mate choice, and fecundity in humans. *Ethology and Sociobiology*, 9, 329-333.

- Rushton, P.J. (1999). Genetic similarity theory and the nature of ethnocentrism. In K. Thienpont & R. Cliquet (Eds.), *Mating and marriage* (pp. 1-45). Oxford: Oxford University Press.
- Rushton, P.J., & Bons, T.A. (2005). Mate choice and friendship in twins: Evidence for genetic similarity. *Psychological Science*, 16, 555-559.
- Sulloway, F.J. (1979). *Freud, biologist of the mind. Beyond the psychoanalytic legend*. New York: Basic Books.
- Szondi, L. (1937). Contributions to fate analysis. An attempt at a theory of choice in love. *Acta Psychologica*, 3, 1-80.
- Szondi, L. (1939). *Heilpädagogik in der Prophylaxe der Nerven- und Geisteskrankheiten*. Sonderdruck aus dem Bericht über den I. Internationalen Kongress für Heilpädagogik, 24-61.
- Szondi, L. (1956). *Ich-Analyse*. Bern: Hans Huber.
- Szondi, L. (1963). *Schicksalsanalytische Therapie*. Bern/Stuttgart: Huber.
- Szondi, L. (1968). *Freiheit und Zwang im Schicksal des Einzelnen*. Bern/Stuttgart: Huber.
- Szondi, L. (1980). *Der Triebentmischten*. Bern: Huber.
- Szondi, L. (1984). *Integration der Triebe*. Bern: Huber.
- Szondi, L. (2004). *Schicksalsanalyse. Wahl im Liebe, Freundschaft, Beruf, Krankheit und Tod*. Basel/Stuttgart: Schwabe & Co.
- Thiessen, D., & Gregg, D. (1980). Human assertive mating and genetic equilibrium: An evolutionary perspective. *Ethology and Sociobiology*, 1, 111-140.
- Zerbin-Rudin, E. (1982). Vererbung, Umwelt und Persönlichkeit. *Szondiana*, 2, 306-326.
- Waller, N., & Shaver, P. (1994). The importance of non-genetic influences on romantic love styles: A twin family study. *Psychological Science*, 5, 268-274.
- Wickler, W. (1979). Pre-Wilsonian sociobiology. *Zeitschrift für Tierpsychologie*, 49, 433-434.

Abstract

In love with the past: On partner-choice, fate, and heredity.

In this article, the author concentrates on the Szondian amendment to Freud's theory of object choice. Szondi puts the impact of early childhood, stressed by Freud in order to understand the role of 'fate' in object choice, strongly into perspective. Attempting to understand this fate, Szondi works up the significance of the hereditary determinants at great length. Recent findings seem to establish proof of the priority he gives to the hypothesis of a similar hereditary background as an important criterion in choosing our partner. Far even more than Freud, Szondi makes clear that, what the object choice is concerned, our future is in the past.